

... ars est artem celare?

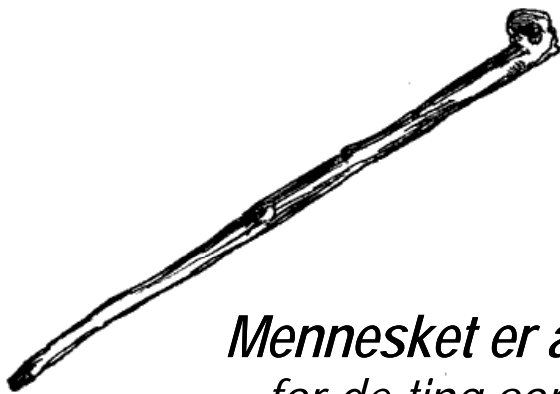
sanne oppfatninger [...] blir til kunnskaper når de er vekket av spørsmål

- *Sokrates*

Nevn et emne!
- *Gorgias*

∞ Retorikk+didaktikk ∞

*Mennesket er alle tings mål
– for de ting som er, at de er,
og for de ting som ikke er, at de ikke er.*
- *Protagoras*

I opplysningens tjeneste

~ medborgerlig dannelse ~

Hva skal drøfting og argumentasjon tjene til?

1. **Hindre blodbad** [demokrati]
ved å utøve konflikter gjennom ordstrid
2. **Utvikle enighet** [f. eks. parlamentarisme]
finne felles grunn i *stridsspørsmål*
3. **Danne medborgere** [skole]
som er i stand til å tale sin egen sak
4. **Fjerne tvil** [vitenskap, f.eks. *peer-review*]
finne sikker grunn i *tvilsspørsmål*
5. **Alt i alt: å opplyse saken ...**
... til beste for fellesskapet

Dermed er det en grunnleggende demokratisk ferdighet å tåle både motargumenter og nederlag

Både mål og målestokk

~ *paideia* / *doctrina* ~

- ✓ **Etterlikning: fordi sjelen kopierer;**
mimesis/imitatio er både å observere, etterligne og foredle naturen. Slik dannes retorisk viten og skjønn

Etterlikning →
mimesis

trening →
askesis

mestring
copia

www.skrivekurs.uio.no

- ✓ **Øvelser: fordi kroppen kopierer**
Forenklet og overførbart instruksjonsformat
Pro-gymnasmata: den trivielle skoleveien (*trivium*)

- ✓ **Evidentiae:** erfaringsbasert læring = øve, øve, øve!

(pr)øve

øve

(ut)øve

lage

reflektere

lære

trening

mestring

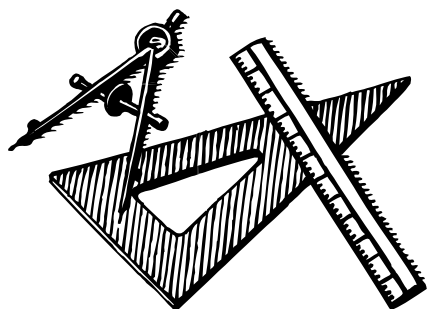
handling

poesis →

teori →

praxis

- ✓ **Mania:** treningens transe; 'dilla' og 'lek' er verktøy
(Csikszentmihalyi: *flow*, Vygotsky: lek som læring)

*Mennesket er alle tings mål
– for de ting som er, at de er,
og for de ting som ikke er, at de ikke er.*
- Protagoras

k.h.flyum@iis.uio.no

Den gamle skolen

etterligning og forbedring – i sju steg

Gammel (og god?) klasseromspraksis besto i å etterligne forbilledlige eksempeltekster (*klassikere*). Lærerens eksempelsamling ble dermed en målestokk (*kanon*).

1. *Lectio*

høytlesning: diksjon / artikulasjon (internalisere)

2. *Praelectio*

for(e)lesning: tekstanalyse / leseveiledning

3. *Memoria*

utenatføring (som skulle lede til overskudd; *copia*)

4. *Parafrasis*

fri gjenfortelling (skiller form fra innhold)

5. *Conversio (translatio)*

overføring til annen uttrykksmåte, for eksempel mellom prosa og vers (eller ved oversettelse)

6. *Recitatio*

opplesning/framføring (eksternalisere)

7. *Correctio*

lærerkommentar: ros og forbedringsmuligheter

(Anders Eriksson: *Retoriska övningar. Afthonios' progymnasmata*, Nya Doxa, Sverige, 2006)

Hvordan lære talekunst?

Hvor lenge er det siden sist du siterte Protagoras?

Protagoras († ca. 420 f. kr.) foreslo

å trene seg på å

gjøre svart til hvitt

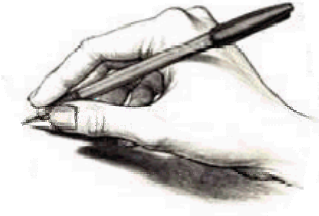
ettersom

enhver sak har to sider

fordi

det kommer an på øynene som ser

Ordstriden er demokratiets rituelle kjennetegn: det er slik vi utøver konflikter uten vold. Den eldste forberedende øvelsen er Protagoras' "tvetale" – *dissoi logoi (dialexeis)* – simpelthen å holde stikk motsatte innlegg med full kraft, uten noe krav til prøvende argumentasjon. En ren og rå dialektisk styrketrening: *edel ordstrid*.

dissoi logoi

[dialexeis]

den eldste øvelsen;
for å kunne tale om stridsspørsmål
her & nå

ved å motsi seg selv:

nevn et emne

3 minutter forberedelse

3 minutter for / 3 minutter mot

[☺ latter ☺]

Men kan og bør vi lære slik

stridbar tvetale?

∞ progymnasmata ∞

litteraturens byggeklosser

Fra ca. år 100 e.kr. ble denne treningen standardisert i form av 14 retoriske for-øvelser (*progymnasmata*):

Nidtalene (*vituperatio*)

Lovtalene (*laudatio*)

Contra-innlegg (*refutatio*)

Pro-innlegg (*confirmatio*)

Sammenligning (*comparatio*)

Drøfting (*thesis*)

Lovforslag (*legislatio*)

+ *Fabel* (*fabula*)

Fortelling (*narratio*)

Kreia (*kria*)

Sentens (*sententia*)

Allmennsted (*locus communis*)

Karakterframstilling (*ethopoeia*)

Beskrivelse (*descriptio*)

Her & nå / der & da?

- ✓ Hook, L. V. 1919. Alcidamas versus Isocrates; The Spoken versus the Written Word. *The Classical Weekly*, 12(12), 89-94. (6 s.)
<http://www.jstor.org/stable/4387752>
- ✓ Consigny, S. 1996. Edward Schiappa's Reading of the Sophists. *Rhetoric Review*, 14(2), 253-269. (17 s.) <http://www.jstor.org/stable/465855>
- ✓ Schiappa, E. 1996. "Some of My Best Friends Are Neosophists: A Response to Scott Consigny". *Rhetoric Review*, 14(2), 272-279. (8 s.)
<http://www.jstor.org/stable/465856>
- ✓ Fleming, J. D. 2003. The Very Idea of a "Progymnasmata". *Rhetoric Review*, 22(2), 105-120 (16 s.) <http://www.jstor.org/stable/3093032>
- ✓ Eriksson, A. 2006. Retorikens didaktik. Progymnasmata som förening av praktik och teori. *Rhetorica Scandinavica* 38, 26-42. (17 s.)